

Narrator: Phụng Trần

Interviewer: Jasmine Doan

Date: February 10, 2024

Location: Rosemead, California

Sub-collection: My Viet Nam Story Oral History Project at UC Irvine

Length of interview: 00:28:44

- 00:00 Jasmine: Tôi là Jasmine Doan. Hôm nay là thứ bảy tháng hai ngày 10 năm 2024. Tôi (*laughs*) tôi sẽ phỏng vấn bà Trần Phụng ở Rosemead, California. Phỏng vấn này là một phần của chuyện Người Việt Nam của tôi tại UC Irvine. Bà ngoại có thể nói tên và đánh vần tên của bà ngoại được không?
- 00:45 Phụng: Được. Bà ngoại tên là Trần Phụng. Uh, biên là Phụng Trần. Nói tóm là Phụng Trần. Đánh vần P-h-ụ-n-g nặng là Phụng còn Trần là T-r-ầ-n đó.
- 01:09 Jasmine: Trước con hỏi bà ngoại, bà ngoại xin ra ở đâu rồi sinh năm nào?
- 01:14 Phụng: Bà ngoại sinh ra tại Sài Gòn. Sinh năm 1952.
Jasmine: Bà ngoại đã sống ở Sài Gòn bao nhiêu năm?
Phụng: 35 năm, từ lúc mới sinh cho tới 35 tuổi.
- 01:29 Jasmine: Bà ngoại kể cho con nghe về gia đình của bà ngoại.
- 01:34 Phụng: Uh, thì Bà ngoại mới sinh ra ở nhà thương gần nhà của bà ngoại ở đó. Lúc bà ngoại sinh ra là trời giông bão mưa lớn lắm vì bà ngoại tuổi con rồng mã. Trời giông bão mưa lớn lắm, cột điện ở ngoài nó đứt hết trơn, và ngập lụt luôn thành ra bà cố nó nói với bà ngoại là con rồng nó sinh ra đời (*laughs*) cho nên nó bị ngập lụt như vậy đó. Rồi sau đó về nhà lớn lên từ từ bà ngoại ba tuổi thì ông, ông cố ra đi qua bên Thái Lan với người vợ khác, để lại bà ngoại—để lại cho bà cố và bà ngoại sống—với bà dì [Trần Thị] Loan sống với bà cố. Lúc đó bà cố có bầu bà dì Loan ba, ba tháng là ông lại bỏ đi, bỏ đi với vợ bé đi qua bên Thái Lan, đó. Thì bà ngoại cũng không có buồn tại vì lúc đó còn nhỏ lắm. Thành ra chờ đợi lớn lên rồi cũng không có buồn, không có gì hết. Cũng lo đi học, mẹ của bà ngoại lo cho bà ngoại rất là chu đáo, đi học đi hành, ăn uống, nhà có người làm lo. Đi học thì có Xích lô¹, Xích lô tới cũng giống như là có xe đưa đón đi vậy đó. Có xích lô rồi tới nữa đó. Mỗi sáng có Xích lô tới là đưa bà ngoại đi học, rồi tới hồi về là rước về. Bà ngoại sống sung sướng mà sống vui vẻ, không có biết mệt, không có cha mà vẫn cảm thấy đầy đủ lắm. Đó.
- 03:09 Phụng: Thì đó là lúc bà ngoại học chương trình pháp đó. Thì ông cố mới được bà ngoại vô—lúc đó năm tuổi mới đưa—vô trường Marie Curie đó. Rồi vô đó sắp hàng dài dài, học sinh rất là đông nhỏ nhỏ như bà ngoại không. Đó cái bà bà hiệu trưởng của trường Marie Curie lại hỏi bà ngoại, “Con có muốn học trường này không?” Bà ngoại trả lời là, “Không.” (*Laughs*) Không muốn đi học mà cho nên ngoại trả lời là, “Không.” Rồi cái bà cười liên vậy đó. Lúc đó ông cố đứng dòm dòm, cũng cười nữa, cũng là không muốn đi học, vô sợ lắm. Thấy là sợ lắm, vô là toàn Tây Đầm² không hà. Sợ lắm, không dám muốn đi học nữa. Nhưng mà nói không vậy là được chấm đậu rồi đó. Mà nói không, ngon lành vậy đó? Đậu vô trường đó phải interview vài câu. Mà nói, tiếng pháp hỏi bà ngoại, tiếng pháp nhe. Ngoại

¹ Three-wheeled bicycle where a driver peddles and a cart in the front for someone to sit.

² Refers to the French.

trả lời bằng tiếng pháp đằng hoàng là không. Bà ngoại nhỏ xíu mà biết nói tiếng Pháp. Rồi cho vô học, thi học. Trong đó là có những cái môn mà, giống như là bây giờ tụi con học thêm cái cái môn như là chạy trong đó bà ngoại học vũ ba lê³. Trong đó người Pháp họ dạy. Một bài giáo viên người Pháp dạy vũ ba lê rồi mua giày cũng nhọn nhọn trắng, rồi bận áo đầm cái ríp phùng phùng đi dọc dọc có cái cây ở giữa. Cái bà ngoại cầm, chỉ bà ngoại cầm cái cây đi nhón nhón nhón cái đầu ngón chân để tập mai một vũ được, nhiều cái dễ thương lắm. Nhưng bà ngoại nhớ là được bao nhiêu đó thôi. Rồi tới thời gian nữa giống như là học ở đó một hai năm gì đó—bà ngoại không nhớ rõ lắm—nhưng mà sau đó sau một hai năm đó thì bà ngoại được đưa qua trường Collete. Collete là trường rất lớn hơn cũng là trường tại Pháp, nhưng mà cái ở đó nó dạy lớp lớn hơn tụi Marie Curie. Marie Curie lúc đó chỉ dạy lớp mầm non, lớp một thôi. Lúc qua Collete học được—bà ngoại cũng không nhớ bao nhiêu năm nữa—nhưng mà lúc đó bà ngoại bắt đầu bị bệnh yếu tim. Trái tim nó bị đập mạnh—mỗi lần lên thang lầu là ngồi thờ—cho nên ông cố mới thấy như vậy. Ông cố mới biểu bà ngoại, “Thôi bây giờ đổi qua chương trình việt đi, đừng học chương trình Pháp nữa đổi qua chương trình Việt, thì bà ngoại biểu làm sao thì làm vậy, qua chương trình việt. Vô cho học lớp nhất của chương trình Việt, mà vô tiếng Việt không biết gì hết trơn. Nó biểu viết chính tả viết sai cả mấy chục lỗi luôn. Cũng không biết đọc chính tả không biết. Không biết gì hết trơn, dở quá đi. Không biết tiếng Việt gì hết. Xong đó cái học thời gian, ông cố nói, “Không được, vậy là không được phải học lại một năm nữa, học lớp nhất lại cho vững.” Học lại một năm nữa thì bà ngoại giỏi hơn hồi xưa, hơn lớp đầu tiên. Đó. Rồi học đi lên liên tục, liên tục cho tới cái lớp hết cái lớp nhất rồi bắt đầu qua trung học. Thi trung học đậu. Trung học là bây giờ ở đây gọi là cái gì đây nè— high school. Lên tới high school thì đổi qua trường Huỳnh Thị Ngà.

06:09 Phụng: Không có học ở trường Thiên Long nữa—trường mà bà ngoại học mẫu giáo rồi qua lớp lúc nhất đó—chớ là ở trường Thiên Long. Sau đó, học hết lớp rồi mới đi qua đổi qua trường Huỳnh Thị Ngà. Trường Huỳnh Thị Ngà nó ở gần người rất là gần nhà bà ngoại—bà ngoại băng qua con đường là tới. Ngoại học học lên luôn luôn luôn lên đến tú tài một, thi đậu thời xưa có tú tài một, tú tài hai. Đậu tú tài một rồi qua tú tài hai, đậu luôn. Đậu cao, đậu cao luôn. Rồi nhà trường Huỳnh Thị Ngà mới—nghĩa là bà ngoại được cậu cao nhà trường mới post lên list ở trước cửa trường. Bà ngoại đứng đầu, đứng hạng bình tức là, hạng good thôi nhưng không phải hạng good nhất. Nhưng mà good trong top ba cái đó, thì đó vậy thôi. Tới đó thôi rồi bà ngoại học lấy được hết bằng cấp rồi thì ông ngoại nó thôi, “Không có cho học lên đại học nữa, tại vì lên đại học Bà ngoại sẽ yếu. Học riết rồi yếu lắm, không có sức để học đâu. Thôi bây giờ cho đi làm.” Biểu bà ngoại hết rồi đi làm. Hết tú tài hoàn toàn rồi đi làm. Hồi xưa học tới tú tài hai là ngon lắm rồi đó. Phải đi làm, không có lên đại học.

07:15 Phụng: Xong cái đi làm, cái bước vô cái trường ở công ty điện lực của Việt Nam mà còn bà ngoại vô làm kế toán viên ở trong đó của một cái nhà tài chánh của công ty điện lực (*music plays in background*). Vô làm kế toán viên được vài năm. Không biết phải năm nào, năm 1971, ờ năm 71. Rồi sau cái đám cưới, bà ngoại

³ Ballet.

gặp ông ngoại rồi đám cưới năm [19]73. Tới năm [19]73 là gặp ông ngoại làm đám cưới. Đám cưới quen sáu tháng thôi làm đám cưới. Tới [19]73 thì bà ngoại với ông ngoại mới bắt đầu đi—ông ngoại mới đi học, đi học tập về. Ông ngoại phải bị đi học tập cải tạo, tại vì ông ngoại lái máy bay. Tuổi Việt cộng nó kêu lái máy bay là, “Giặc lái” đó. Cho nên á, bà ngoại đi về, đi làm với ông ngoại—ông ngoại đi học tập rồi ông ngoại về. Được thả về, thả về xong rồi ông ngoại bắt đầu đi tìm đường vượt biên. Vượt biên tức là by boat đó, tức là refugee by boat. Đó, vượt biên ra tới, qua tới Nha Trang thì bà ngoại đang làm—đang làm việc tại công ty điện lực, mà bà ngoại phải xin nghỉ để đi về Nha Trang để tìm đường đi ra biển đi vượt biên qua Mỹ nè. Tại vì ông ngoại học ở tại Mỹ—hồi xưa học á học máy bay tại Mỹ mà—thành ra tìm đường vượt biên, nhưng mà bà ngoại xin nghỉ, xin nghỉ ở điện lực không làm tiếc ghê gì ngoại làm lương cao lắm. Về Nha Trang đi hai ba lần bị, mất tiền, mất bạc, mất vàng, mà không có tới nơi. Vượt biên nó gạt đủ thứ chuyện hết, rồi bị bẫy, xém bị công an bắt vô nữa rồi rốt cuộc thôi không được trở về Sài Gòn.

- 08:10 Phụng: Rồi từ đó bà ngoại nghỉ luôn, không có đi làm nữa và bắt đầu tiền đường tìm đường vượt. Cứ tìm chỗ này chỗ kia vượt biên, và giờ thời gian sau, tức là tới [19]75 ờ—cái đó là qua [19]75 rồi chứ, lúc đó là tụi cộng sản nó vô rồi qua [19]75 rồi—thành ra. Thôi làm sao nữa nè? Không nhớ. Không nhớ, lúc đó. Rồi cái bà ngoại nghỉ đi về vượt biên Nha Trang kiếm đường được vượt biên—mà về đi chuyến nào chuyến nấy cũng bị thất bại hết trơn—mà không có bị bắt, không bị bắt là may. Mất tiền hết, mất vàng, mất đủ thứ hết, rồi thôi không được cũng phải trở về trở về Sài Gòn. Rồi khi về Sài Gòn, thì đi một chuyến vượt biên nữa. Xuống Cần Thơ rồi đi lên tàu, đi vượt biên nhưng mà ra tới ngoài cửa biển là tại vì bị bắt. Bị bắt lại. Bắt nguyên chiếc tàu mấy trăm người luôn.
- 09:55 Phụng: Bắt nguyên chiếc tàu hết, rồi đem vô giam hết. Hình như lúc đó có mẹ con nữa, mới ba tuổi à. Mẹ con lúc đó mới ba tuổi đi lầm đẫm hỏi, “Bà ngoại, bà ngoại mình đi đâu vậy?” Bà ngoại nói, “Giờ mình đi xếp hàng đi vô tù.” Nói, “Đi vô tù con.” Xong mẹ con hỏi, “Đi vô tù hả?” (laughs). Nó không biết gì hết. Đó rồi đi te te vô bắt giam hết trơn. Đàn ông ra đàn ông—đàn bà ra đàn bà. Ông ngoại thì bị bắt giam tại bên đàn ông. Lúc đó là có bà cố đi và có bà dì Loan đi nữa. Rốt cuộc bị bắt ráo hết trơn.
- 10:22 Phụng: Rồi lát ở trong đó thì, công an ở trên nhà ở Tân Định nó biết, nó biết mình đi vượt biên rồi nó tịch thu căn nhà đó. Nó biết mình không dám trở về nữa. Trở về là phải ở đậu nhà cô, cô của mẹ đó—cô [Phan Thị Thanh] Nguyên. Phải đi ở đậu nhà này, ở đậu nhà kia—không có hộ khẩu, mất cái hộ khẩu luôn, tức là cái tờ khai gia đình. Trước [19]75 ý sau [19]75 phải làm hộ khẩu. Ở chỗ này chỗ kia một thời gian. Sau này cái, mượn tiền của cô Nguyên, tức là cô—cô của mẹ—mượn vàng, mượn vàng của cô nó đi vượt biên. Đi vượt biên mà đi theo đường bộ tức là đi từ Sài Gòn xuống, Campuchia mà đi bằng đường bộ tức là đi xe xuống là đi bằng qua mấy cái—ghê lắm—mấy cái trại, mấy cái trại của tụi Campuchia đó, mà sợ lắm mà nó bắt được là nó gửi về Việt Nam trở lại nhưng mà lọt nửa đêm một hai giờ sáng đi đi đi đi trong rừng không hà. Bà ngoại, mẹ, dì Mi và—uh bà ngoại ông ngoại đi luôn đó. Đáng lẽ hồi [19]75, ông ngoại không quân—ông ngoại có thể đem bà ngoại vô phi trường để mà lái máy bay đi thẳng qua để thất hạm đội ở ngoài biển đáng lẽ gì phải đi—đi cái đó thì

lột mà khỏe nữa, nhưng mà bà ngoại mới sanh mẹ. Mẹ chưa đầy một tháng nữa—làm sao đi được? Thành ra ông ngoại cũng ở lại luôn rồi phải đi học tập, cải tạo.

12:03 Phụng: Học tập, cải tạo về rồi mới đi không biết bao nhiêu chuyến. Cuối cùng là đi qua đường bộ Campuchia. Đi tới Campuchia rồi trú ngụ ở nhà người dẫn mình đi đó—đưa tiền, đưa vàng cho họ. Ngủ ở đó dài đêm thì có chiếc tàu nhỏ của Campuchia người miên họ lái họ chở chiếc cầu đó rất nhỏ, chở được có 10 người thôi. Thì gia đình bà ngoại, mẹ, dì Mi rồi đi xuống tàu để nó đưa qua Thái Lan—từ Campuchia qua Thái Lan rất là gần. Nó đưa qua nhưng mà nó dặn khi đưa qua rồi nó thả tất cả những người trên tàu xuống là quay đầu chạy một mạch về Campuchia nếu không Thái Lan sẽ bắn nó chết. Thái Lan nó không chấp nhận người miên đưa người vượt biên qua. Thành ra bà ngoại, nhảy xuống là nước nó lên tới bụng luôn—nước biển nhảy tàu xa như vậy—rồi cái lội vô, lội vô cả đoàn 10 người. Rồi cái tụi công an biên phòng của Thái Lan, nó nó nó ra, nó ra nó thấy, nó thấy nó biết là đám vượt biên là lúc đó thời gian dữ lắm. Nó kêu lên nó hỏi mày, “Có bị mất dây chuyền hay không. Nữ trang nữa có mất không, từ đâu xuất phát lên”—từ Campuchia xuất phát qua. Hỏi, “Đi ghe ha đi gì lại hỏi ghe ở đâu?” Nói ghe chạy về rồi. Nó đứng dòm theo nếu mà nó bắt được là nó bắt được nó bắn luôn—cho nên nó lấy tiền nhiều: 10 cây vàng một người. 10 cây vàng một người đó mà. Lúc đó bà ngoại không có tiền rồi bà ngoại phải đi mượn—đi mượn bà cô mới đi được bên Thái Lan rồi mai lắm gặp nguyên một đội binh lính của Thái Lan đó. Nó bận đồ mà cũng giống như là nhảy dù vậy đó—đi xe jeep rồi bà tới trên bãi biển nó tới đông lắm. Tới phỏng vấn hỏi đủ thứ hết. Rồi lúc đó cái đó quyết định, 10 người này lên xe chở về trại tị nạn của Thái Lan. Đó rồi trở về đó ở—ở một hai năm. Đáng lẽ gì, được đi qua Mỹ sớm là tại vì ông ngoại học tại Mỹ. Ông Ngoại có, có có có bằng cấp, có hình ảnh ở ngoài học tại Mỹ mà nó biết hết rồi. Nó bấm rồi nó biết hết, cho nên gia đình của bà ngoại được đi qua Mỹ. Còn những người khác là không có học ở Mỹ nó đưa qua Pháp nó đưa qua chỗ nào khác nhưng mà đặc biệt là phải có làm việc cho Mỹ, với Mỹ thì Mỹ nó nhận đó. Thì bà ngoại làm kế toán của công ty điện lực thì cũng thuộc loại công chức ngày xưa cho nên nó cho nhập vô Mỹ.

14:31 Phụng: Nhưng mà ở đó gần hai năm, tại vì nó đóng cửa biên giới. Nó không có cho ai đi ra khỏi nước nước, nước, nước ấy hết. Không cho ai ra khỏi nước Thái Lan hết trơn. Cái xong rồi sau đó được gần hai năm phải ở đó gần hai năm trời, chắc là nó không có ai vượt biên nữa, nó không cho đi nữa. Nhưng mà hồ sơ nộp vô thì mấy người Liên Hiệp Quốc đó, họ vô họ vô họ mới phỏng vấn họ coi lại hết cái hồ sơ của người nào. Giấy tờ đó đưa về Mỹ nó kiểm tra lại coi có khai gian hay không này kia nọ. Thì bằng cấp của ông ngoại - bằng cấp này kia đủ thứ học ở Mỹ - nó có hết cho nên nó cho đi qua Phi để học tiếng Anh. Nó cho nguyên gia đình bà ngoại, luôn mẹ và dì Mi nữa, đi qua Philippines. Qua đó là nó phát đồ ăn cho ăn, ở đó học tiếng Anh. Nó dạy tiếng Anh, nó dạy tất cả những cái những cái gì mà sinh sống ở Mỹ nó khác với Việt Nam nó phát đồ ăn cho ăn ở đó học tiếng Anh. Nó dạy tiếng Anh nó giải tất cả những cái, những cái gì mà sinh sống ở Mỹ nó khác với Việt Nam—dạy mình hết mấy cái cái culture đó là học hết mấy cái nó dạy. Đi học sáu tháng ở bên Phi—ở bên phim Philippines. Vui lắm, ở lúc đó vui lắm—cứ ăn rồi đi học, chơi đủ thứ hết

đó. Ở một thời gian, khoảng sáu tháng sau thì phái đoàn Mỹ nó cho bà, ông ngoại, bà ngoại, mẹ với, đi Mi đi qua Mỹ. Thì từ đó qua mỹ tới ngày hôm nay đó.

16:00 Jasmine: Bà ngoại nói tên thành viên của gia đình của bà ngoại?

Phụng: Ờ thì bà ngoại là Phụng Trần, ông ngoại là Anh Phan. Bà cố á bây giờ mẹ của con, mẹ của con là Jenny Phan. Di của con là tên Shella Phan. Rồi bà cố, bà cố tức là mẹ của bà ngoại tên là Trần Thị Lành. Còn ông cố tức là ba của bà ngoại tên là Trần Thanh Vân. Ông ngoại, bà ngoại—ba mẹ của bà ngoại⁴. Ông ngoại [Phụng's father] đi qua mỹ trước, từ Thái Lan đi qua Mỹ trước. Rồi sau này bà ngoại mới qua mấy chục năm sau mới gặp được ông ngoại. Mới biết kêu là từ nhỏ tới lớn, qua tới Mỹ rồi mới gặp được ông ngoại ở bên Mỹ này đó. Rồi một thời gian ông ngoại cũng bị bệnh rồi vô nhà thương mổ tim rồi ông ngoại cũng đi luôn. Rồi bà ngoại bên Việt Nam lúc sau này bệnh cũng đi luôn. Tức ông cố, bà cố của con đi hết ra đi hết rồi. Rồi tên của ông ngoại bà ngoại tức là ông sơ của con đó—là nuôi ông ngoại nuôi bà ngoại từ nhỏ, ở chung với bà ngoại từ nhỏ tới lớn đó tên là Trần Văn Hiến. Tên của em của bà ngoại đó, tức là con kêu bằng bà di đó, hiện giờ là tên Trần Thị Loan còn ở tại Việt Nam—sống một mình ở Việt Nam.

17:38 Jasmine: Ba mẹ của bà ngoại làm nghề gì?

Phụng: Ờ thì mẹ của bà ngoại đó là nội trợ, là không có làm gì hết trơn. Ờ không ở nhà lo cho con cái, lo cho ông cố, ở vậy đó, không có không có đi làm gì hết trơn. Còn ông, ba của bà ngoại là hồi xưa—hồi còn ở Việt Nam đó chưa có bỏ ra đi Thái Lan đó—thì ba của bà ngoại là trung quý. Bà ngoại không nhớ là binh chủng nào, nhưng mà làm sĩ quan của Việt Nam Cộng hòa. Rồi xong rồi, ông ngoại [Phụng's father] ra đi Thái Lan luôn—là sau này không có bị đi học tập như là mấy người còn như ông ngoại vậy đó—không có thành ra ông. Rồi qua tới bên Thái Lan đó là—ba của bà ngoại—đó làm giám đốc cho cái hãng của xe Citrel của Pháp—giám đốc cho hãng xe Citrel của Pháp.

18:41 Jasmine: Khi ông cố rời khỏi Việt Nam, bà cố có đi làm không?

Phụng: Không. Bà cố ở vậy là nuôi, nuôi ấy nhưng mà nhờ tiền sinh sống là nhờ Ông Sơ đó—ông Sơ với là ông cậu là, ba của cậu hai [Trần Thiện] Lẽ nó kêu bằng cái gì? Cậu của mẹ đó, cậu của mẹ làm, làm lớn làm Chánh án Tòa Thượng thẩm ở tại Sài Gòn, thành ra tiền bạc cũng cũng có để mà giúp đỡ cho bà ngoại, bà ngoại của con đó. Giúp đỡ cho bà cố của con đó—bà ngoại nói lộn—giúp đỡ cho bà cố của con đó thành ra bà sống với ông, ông Sơ cũng là có đất đai nhà cửa ở Nhà Bè đó thành ra có tiền lắm, có tiền để giúp đỡ cho bà ngoại, giúp đỡ cho cho cho bà ngoại—giúp đỡ cho bà cố nuôi bà ngoại với bà di Loan. Bà cố không có không có làm gì hết trơn, ở không vậy đó, lo cho con học, lo dạy con học, rồi lo cho cha tức là ông sơ đó, lo cho cho ông Sơ như vậy nó sống nhà cũng dư giả, có tiền mướn người làm giúp đỡ ở trong gia đình nữa. Thành ra bà ngoại cũng như bà cố sống cuộc sống rất là tốt đẹp. Không có gì ấy hết

20:07 Jasmine: Tôn giáo của bà ngoại là gì?

Phụng: Ờ bà ngoại thì cả gia đình ông cố ông sơ đều là phật giáo hết. Đi chùa, hồi nhỏ là bà ngoại được ông Sơ của con đó dắt đi chùa lạy Phật luôn. Bà ngoại con từ

⁴ Phụng will accidentally refer to her parents as “grandparents” often.

nhỏ đã được ông cố, ông Sơ huấn luyện là biết đạo đức rồi biết lễ phép, lễ nghi rất là đâu ra đó lắm. Gia đình thật là có dạy từ trên xuống dưới, lễ phép tất cả nhưng mà bà ngoại đi chùa thì đi nhưng mà cũng không có thâm nhập nhiều tại còn nhỏ, đâu có biết làm sao thành ra ai kêu—đi chùa là đi vô lạy Phật này nọ vậy thôi. Khi bà ngoại lớn lên chút nữa, bà ngoại hiểu biết nhiều hơn thì được ông cố dạy dỗ trước khi đi trước khi đi học hoặc là đi ra khỏi nhà đi chợ đi đâu cũng phải đi ngang bằng thẳng Phật là phải lại phải xá bàn thờ Phật rồi mới được đi ra ngoài. Rồi khi mà đi học cũng vậy đó, là khi đi học hay đi ra ngoài trở về nhà thì cũng đi vô thẳng bàn thờ Phật lại phải xá Phật rồi mới đi vô. Tới mức độ vậy đó, lễ nghi lễ phép dữ lắm. Giờ bà ngoại cảm ơn ông cố ông sơ dữ lắm. Dạy bà ngoại từng chút một gặp người lớn là khoanh tay thưa chào, gia đình bà ngoại hồi xưa là lễ nghi đạo đức dữ lắm.

21:33 Jasmine: Bữa nay là Tết Việt Nam. Khi còn nhỏ bà ngoại đón Tết như thế nào?

Phụng: Ờ rất là vui bà ngoại khi còn nhỏ, vui lắm. Ông, ông cậu—tức là con kêu con kêu ông cố, bà của cậu hai Lễ—đem xe hơi lơi là rước bà ngoại, rồi con của ông cậu hai, rồi đi về đi về nhà bà tại vì ông cố, ông sơ ở Nhà Bè có một căn nhà ở Nhà Bè lớn lắm. Rồi mới về đó ăn Tết, đem pháo rồi tới đốt rồi bà ngoại đi từ ngoài đường mà vô tới nhà cũng hơi sâu thành là đi phải ôm từng trái dưa hấu dày nè—thích lắm. Đi tới tới vừa tới nơi, trái dưa hấu rớt xuống bể hết ra (*laughs*). Bà ngoại còn nhớ hoài cái đó bể ra luôn. Lúc đó, bà ngoại, di nghi, cậu hai Lễ ôm mỗi người một trái dưa hấu đem vô để ăn tết và phong pháo đốt rầm rầm, đốt dữ dội lắm đốt trước cả nhà vậy đó vui lắm. Mỗi lần ăn tết về là bận đồ mới nè, được tiền lì xì nè, cái gì cũng khoái lắm. Cho nên mỗi lần Tết là vui dữ lắm còn vậy đó.

22:38 Jasmine: Gia đình của bà ngoại có cúng tết không?

Phụng: Có, cúng nhiều lắm, cúng ba ngày—ba ngày luôn, có khi bốn, bốn ngày chứ, bốn ngày hai ba ngày gì đó bà ngoại không nhớ rõ lắm, nhưng mà ông Sơ đó là kêu bằng mỗi năm Tết về là lo cúng quây dữ lắm. Nhà ở Nhà Bè đó thì có bao hai—một hai người làm—mấy gì rồi nghèo lắm qua phụ. Ở trên này cũng, ở trên Sài Gòn ở Tân Định cũng có người làm, thành ra những người làm đó họ lo nấu nướng để mà cúng ông bà mấy ngày Tết đó, nấu cũng món hết trơn hết trọi mà cũng ngại tới ba lần. Ba lần lận đó tức là cho ông bà ăn sáng, ăn trưa, ăn chiều—tức là dinner breakfast, diner và lunch nữa đó. Thành ra nghĩa là Tết là khách khứa đều tới lì xì, ăn uống rồi vui vẻ lắm, thích lắm.

23:33 Jasmine: Khi ông cố rời khỏi Việt Nam có người nào khác lo cho bà ngoại như cha không?

Phụng: Như cha không hả? Có thể nói là có cậu, cậu bà ngoại kêu bằng cậu tức là anh của bà bà cố đó, anh có bà cố lo có cho tiền cho bạc. Ngoại thì đậu Tú Tài tặng ngoại tiền rất nhiều, tặng cho bà ngoại chiếc PC để lái đi làm đó. Lo như, có thể nói như gần như một người cha, anh ruột của bà cố đó.

24:11 Jasmine: PC là gì?

Phụng: Chiếc PC đó bà ngoại lái đó, là cũng hai bánh nó cũng giống như xe Honda ở huyện giờ người ta lái bên Sài Gòn. Nhưng mà cái xe này nó ồm nó nhỏ hơn nó thanh hơn - đàn bà, con gái lái cái này rất là đẹp. Bà ngoại được ông cố tặng chiếc xe hơi, chiếc xe đó, chiếc xe PC lái. Sau này bà ngoại đi làm, cũng đi chiếc xe PC đó.

- 24:36 Jasmine: Khi nhỏ trường học của bà ngoại cách nhà là bao sao?
Phụng: Bao xa hả?
Jasmine: Bao xa—
Phụng: Thì tùy cái trường bà ngoại học rất là nhiều trường, bốn năm trường lận. Mà cái trường mà hai cái trường mà dạy tiếng Pháp thì bà ngoại cách xa bà ngoại—ba bốn mai thôi, đó ba bốn mai thôi à. Qua chương trình Việt thì xuống trường Thiên Long học thì nó hơi xa, xích lô phải đưa đi mỗi ngày đưa đón mỗi ngày. Rồi sao nữa đi làm thì cũng cũng gần gần đó chứ không có xa lắm, chừng hai ba mai vậy đó.
- 25:13 Jasmine: Khi nhỏ bà ngoại có học thêm gì không?
Phụng: Có có chứ bỏ ngoài học chương trình pháp cũng buổi chiều. Ở trường do cô giáo người pháp lợi dạy học thêm. Đó là lúc còn nhỏ học chương trình Pháp, còn sau này học chương trình Việt thì mấy cái lớp nhỏ nhỏ thì bà ngoại không có học thêm gì hết, nhưng mà khi lên tới bắt đầu học high school đó là để thi tú tài thì bà ngoại học thêm với cái trường gần nhà—mà nó chuyên môn đào tạo dạy về lý hóa. Lý quá tức là chemistry bây giờ đó. Lý hóa vật lý rồi ngoại đi học thêm ở đó nữa, thành ra bà ngoại rất là giỏi. Khi mà thi tú tài ngoại đậu ngon lành luôn. Còn một chuyện nữa là tối tối, mỗi tối sau khi ăn cơm rồi đó là ông cố bắt bà ngoại phải ra làm toán, làm đủ mấy cái, dạy coi như dạy mà ngoại học rồi phải nói bằng tiếng Pháp hoàn toàn hết không có được nói tiếng Việt. Thành ra lúc đó bà ngoại cũng giỏi lắm mà mà nói tiếng Pháp với ông cố giữ lắm, rất là nhiều làm—nhất là làm toán nhân toán chia là phải nói tiếng Pháp hết, thành ra ngoại lúc nó giỏi lắm mà giờ già rồi quên rồi.
- 26:22 Jasmine: Bà ngoại có chơi thân với anh em bà con không?
Phụng: Có chứ, hồi nhỏ chơi với mấy anh em là con nhiều lắm—gọi thêm tiếng Mỹ là cousin đó. Bên nội bên ngoại đều có hết mà đồng lứa tuổi hết đó. Mỗi lần gia đình mà có đám giỗ hay cái gì ở trong gia đình là quy tụ lại giỡn hớt, ăn uống vui lắm mà ngoại thân lắm tới giờ này lớn già rồi cũng, còn cũng còn liên lạc thân với những người đó—hiện giờ cũng ở đây tại Mỹ
Phụng: Tên của cái người bà con của người thứ hai đó, anh tức là anh của bà cố đó là Trần Thiện Lễ. Rồi tên của người thứ, còn tên của người là con của người thứ thứ hai, thứ ba chứ, con thứ ba là Trần Thiện Lễ. Con của cậu ba là Trần Thiện Lễ. Con của cậu hai là Trần Thiện Tâm. Rồi mà người con người con gái đó thì con gái đó là di Nghi, Nghi Lâm cũng còn ở cũng ở tại Mỹ. Rồi tóm lại là có rất nhiều cousin vẫn còn liên lạc, vẫn còn nói chuyện thân mật khi mà bây giờ là lớn tuổi hết rồi mà cũng nói chuyện thân mật cũng còn.
- 27:39 Jasmine: Tại sao họ của anh em bà con cùng họ giống bà ngoại?
Phụng: Tại vì bà cố, bà cố cũng họ Trần, ông cố cũng họ Trần. Thành ra bên nội bên ngoại gì cũng cùng họ Trần hết trơn rồi thành ra trùng hợp vậy (laughs).
- 28:00 Jasmine: Bà ngoại có học đại học không?
Phụng: A không bà ngoại đậu high school rồi, đậu Tú Tài rồi cái bà ngoại đi làm—đi làm đi làm ở điện lực làm kế toán viên. Kế toán viên tức là accounting bây giờ.
- 28:14 Jasmine: Bà ngoại có thêm chỉ thích gì khi tụi nhỏ của bà ngoại không?
Phụng: Chắc Bà ngoại nghỉ cũng đủ rồi. Tại vì những chi tiết nhỏ nhỏ đôi khi bạn cũng không nhớ nữa, nhưng mà ngoại thấy như vậy là cũng đủ đầy đủ lắm rồi đó.
Jasmine: Cám ơn, bà ngoại.

